

בתורה

גיליון יד' • תשפ"ה

ארבע וסודות

שיחת חברים היכרות ראשונית עם ארבעת היסודות

מה שזה אומר בנוגע לעליה רוחנית זה שכדי להתקדם ברוחניות, קודם צריכים יסודות חזקים, מפלס יציב שבונים עליו. היסוד היציב הזה הוא המדריגה בה אתה כבר נמצא, שעליה אפשר לבנות את הקומה הבאה שאתה רוצה להשיג.

יעקב: אבל מה זה אומר תכל'ס? בוא נגיד בקירבת השם - איך אתה אמור לדעת באיזו מדריגה אתה כעת נמצא? כלומר, איך אפשר להגדיר בדיוק... קירבה להשם?

צבי: זו בדיוק הנקודה! כשבונים בניין, כל שלב מאוד מוגדר. לא מתחילים לבנות בהנחת בלוקים "סתם", בלי סדר... קודם כותבים תוכניות כלליות, אז מחשבנים את כל הפרטים, ורק אז מתחילים לבנות בשטח. זה בדיוק איך שיסוד העפר עובד בכל התחומים, וזו הדרך היחידה להצליח להתעלות באופן אמיתי. אתה קודם צריך להגיע להגדרה מדויקת של היעדים שלך, של איפה אתה נמצא היום, ושל אלו צעדים דרושים להוביל אותך מאיפה שאתה נמצא היום לאן שאתה רוצה להגיע. להפוך חלום מופשט ומטושטש לתוכנית מוגדרת ומדויקת הוא בדיוק התפקיד של יסוד העפר.

שעבר הסברנו שיסוד העפר הוא מה שעוזר לך להגשים את הרצון שלך ולהוציא אותו מהכוח אל הפועל. הדוגמה שהבאנו הייתה של אדם שרוצה להתעשר, ואיך יסוד העפר עוזר לו ללכת צעד אחרי צעד ולבנות את העסק שלו באופן יציב. מה שרצייתי לדעת זה האם זה נכון רק כשהמטרה שלך היא גשמית, או האם זה נכון גם לשאיפות רוחניות? למשל, מה אם הרצון שלי הוא להתקרב אל ד' - שכמובן זהו הרצון האמיתי של כולנו? איך יסוד העפר עוזר לי להגשים את השאיפה הזאת?

צבי: שאלה מצויינת. התשובה היא שבהחלט משתמשים ביסוד העפר להגשים כל רצון, בין שהוא גשמי ובין שהוא רוחני. אז בוא ניקח את מטרת-העל שלנו, להתקרב אל השם. איך נכנס לכאן יסוד העפר?

התשובה היא שמהמבט של יסוד העפר, רואים כל תהליך כבנייה, בדיוק כמו שבונים בניין. בדיוק כמו שבונים בניין בלוק על גבי בלוק, קומה על גבי קומה, כך הוא בכל צמיחה דרך יסוד העפר. ובדיוק כמו שכששופכים בטון, חייבים לחכות עד שהקומה הראשונה יבשה וקשיחה לפני שבונים קומה שנייה מעליה, כך אדם צריך לחכות בכל עלייה בכל תחום, כדי שהצמיחה שלו תהיה אמיתית ומתמידה.

רקע: כשבוע שעבר, יעקב וצבי המי שיכו ללמוד על יסוד העפר, ודיברו על איך אפשר להשתמש בו באופן חיובי, ולהגשים איתו את כל השאיפות... צבי: יעקב, אתה מוכן להמשיך ללמוד על יסוד העפר?

יעקב: צבי, נראה לי שאנחנו אט אט משיגים את היעד הגדול! אם נסיים ללמוד על השימוש הנכון ביסוד העפר, הכוונה תהיה שסיימנו להקיף את כל ארבעת היסודות!

צבי: כן, אתה צודק. זה באמת הישג עצום, אבל אני מקווה שאתה מבין שזה לא אומר שסיימנו...

יעקב: לסיים? ממתי אנחנו מנסים לסיים? הלא סוף סוף זו כל מטרת החיים - לנסות תמיד לעלות ולהשתפר עוד ועוד!

צבי: נפלא, אני שמח שאתה מבין! כמו שסבא שלי תמיד אומר, יש הרבה זמן לנוח בקבר!

בכל אופן, בוא נזכור איפה אנחנו אווזים כעת - אנחנו קודם צריכים לסיים עם יסוד העפר. היה משהו שלא היה ברור לך שבוע שעבר על השימוש הנכון שלו?

יעקב: כן, דווקא הייתה לי שאלה: שבוע

ביותר היא המודעות למציאות ד'.

יעקב: יש לי עוד שאלה: אמרת שאחד מהשימושים ביסוד העפר הוא לפעול לפי תוכנית מדוייקת ולהעריך פרטים. זאת אומרת שלדקדק בהלכה בדיוק עד לפרטי הפרטים הוא גם מיסוד העפר?

צבי: כן, בהחלט. ברמה שטחית, אנשים שלא שומרים תורה ומצוות שואלים לעתים קרובות: "למה התורה מדקדקת כ"כ על כל הפרטים האלו?" "זה מה שנקרא להתקרב אל ד'?"

אבל לפי מה שאנחנו לומדים עכשיו, זו בדיוק הדרך לקנות מודעות לנוכחות ד' ולרצונו כמציאות אמיתית, ולא רק כאיזה רעיון "יפה" או "מרומם".

יעקב: נראה לי שיש גם מושג שהדקדוק בפרטים שאנחנו בכלל לא מחשיבים כשלעצמם הוא ההתבטלות לד' הכי גדולה שיש! הדרך הכי גדולה להתבטל לד' היא לחיות בתוך הגבולות המדוייקות של העולם הזה שהוא יצר, ולפעול לפי רצונו בדיוק איך שהוא רוצה שנעשה, אפילו בלי שנבין למה.

צבי: 100%. אבל לפי מה שאנחנו לומדים עכשיו, זה עובד ככה: כשאדם מתבטל לרצון ד', זה לא בעיקר שהוא בפועל מקרב את עצמו אל ד' דרך פעולותיו. מה שקורה זה שדרך התמסרותו לקיום רצון ד' עד לפרט האחרון, בלי שום הנאה או הבנה בנחיצות פרטים אלו, האדם עושה את עצמו ל"כלי ריק". האדם מגיע להבנה והרגשה שהוא ריק מתוכן כלפי ד' - שהוא לא באמת מבין כלום, ושהוא צריך לפנות לד' להוראות ולהתבטל אליו עד הפרט האחרון. ואז, כשהוא כבר מרגיש ככלי ריק, ההרגשה

עם נוכחותו תמיד, כעובדה של החיים. זו המטרה הסופית של כל העבודת השם - לא לקבל השראה, לא להשיג מדרגות נעלות ולטפס לגבהים, אלא לחיות עם המציאות של ד' כעובדה פשוטה של החיים. והמפתח להשגת החוש הזה הוא דרך יסוד העפר.

מקורות ומקבילות

שכל עלייה בעבודת ה' הוא כבנייה - שבת קיד. ספר הכרה עצמית והעצמת הנפש פרק ה'.

הצורך לשלב בין הבנייה של יסוד העפר לנוכחות האחרים של היסודות האחרים - ספר עלי שור ח"ב, שער ג', "מאמר החינוך".

שהמטרה של עבודת השם הוא לחוש מציאות השם כמציאות פשוטה ולא כהרגשה עילאית - ספר האדם ביקר ח"ב פ"ו, ספר מכתב מאליהו ח"א עמוד 117 ועמוד 285, ספר בלבבי משכן אבנה חלק ב' פ"ב.

שמשגיגים את זה דרך הדקדוק בהלכה - ספר האדם ביקר שם, בלבבי משכן אבנה חלק ט' עמוד קלא-קלב. המבט הכללי להביט

על הנפש כ"כוח" ומציאות של תנועה - ספר הכרה עצמית והעצמת הנפש פרק ד' [עמוד 121 והלאה]. ספר דע את בטחונך פרק ו' [עמוד 245 והלאה].

יעקב: אז אם הבנתי נכון, אתה אומר שיסוד העפר לא רק נותן לנו תחושה של המציאות של העולם הגשמי, הוא גם נותן לנו תחושה של המציאות של נוכחות ד'?

צבי: בדיוק. השימוש השטחי יותר ביסוד העפר הוא להיות מודע למציאות של העולם הגשמי, אבל השימוש העמוק יותר של יסוד העפר נותן לנו תחושה של המציאות הרוחנית בכלל, ושל נוכחות ד' כיעד הסופי. וזו הסיבה למה יסוד העפר יכול להיות הכי גבוה מכל היסודות - כי המדרגה הגבוהה

יעקב: אבל אפשר לחלק כל שאיפה רוחנית לשלבים מדוייקים? למשל, להתפלל נכון - זה לא רק עניין של אמירת כל מילה לאט ובכוונה... העיקר הוא להרגיש את מה שאתה אומר, וזה הרבה יותר מלסמן וי על רשימת משימות...

צבי: אתה צודק בהחלט, ואני אסביר. מה שאמרת, במילים אחרות, זה יסוד העפר לבד הוא לא המפתח להצלחה. אם אדם מתפלל עם הבנה מלאה של פירוש המילים, אבל לא מרגיש שהוא מדבר לד' ועם ד' מהלב שלו, אז הוא רק משתמש ביסוד העפר אבל לא ביסודות האחרים של מים - להרגיש חיבור עם ד', של אש - להרגיש פחד והתבטלות לד', ושל רוח - ההרגשה הכללית שהוא פונה מול ד' ומדבר אליו. ואתה בהחלט צודק - השימוש רק ביסוד העפר לא יביא את האדם להצלחה אמיתית.

אולם ההיפך גם נכון - אם אדם רק מתמקד בהרגשות הכלליות שמעורבות בתפילה, אבל לא על הפרטים איך בדיוק אמורים לעמוד, מה בדיוק פירוש המילים, וכו', אז למרות כל השראה שבתפילה שלו, זה לא יביא אותו לשום חיבור אמיתי עם ד'.

יעקב: למה לא?

צבי: כי כל ההרגשה וההשראה הרוחנית שלו תישאר "פורחת באוויר", אבל הוא לא ירגיש אותם כמציאות אמיתית!

כשאנחנו רוצים להתחבר לד', אנחנו לא רק רוצים לקבל השראה ולהרגיש "הרגשות עילאיות". אנחנו לא רק מנסים לטעום "משהו מיוחד" ולרוות את הצמאון שלנו לרוחניות. מה שאנחנו באמת מנסים להשיג זה לפתח חוש למציאות של ד', לחיות

והתחושה במציאות ד' תרד מאליה ותמלא את ליבו, מידה כנגד מידה.

זה השימוש האידיאלי ביסוד העפר. כל עוד שאדם מרגיש שהוא מכיר את המציאות מעצמו, הוא לא באמת יכול להשתמש ביסוד העפר להרגיש את מציאות ד', כי זה כבר בשימוש עבור הרגשת ה"מציאות" של עולם הזה. כשאדם מגיע להבנה ש"אין לדיין אלא מה שענינו רואות" - שכל מה שאני יודע זה התמונה המוגבלת שאני רואה ומבין, ולפיה אני אמור לחיות, אבל אף פעם לא אוכל להיות בטוח מה המציאות האמיתית - ההתבטלות הזאת מפנה את הדרך ליסוד העפר להתמלאות בהרגשה של מודעות לנוכחות ד' ולמציאותו האמיתית.

יעקב: וואו! נראה לי שהשיחה האחרונה הזאת הפכה באחת את כל התמונה שלי מהי עבודת השם ולאן פנינו מועדות בחיים...

צבי: נו, אנחנו מגיעים לסוף הכרת ארבעת היסודות, וזו הייתה המטרה שלנו לאורך כל הדרך - לראות איך ארבעת היסודות יכולים לתת מבט שיהפוך את השאיפה הכללית שלנו לד' למציאות יומיומית, לאורך כל החיים.

יעקב: אז אולי אתה יכול לסכם בשבילי בקצרה את כל התמונה... איך כל מה שלמדנו עד עכשיו יכול להפוך את החיים היומיומיים שלנו מפאזל מפוזר של מיליוני פרטים לתמונה אחת מאוחדת של התקרבות לד'?

צבי: כנראה אתה רוצה שאני אהיה כמו הלל ואלמד את כל התורה על רגל אחת...? אבל אני אנסה...

הנקודה המרכזית של כל מה שלמדנו היא

ההחלפה בראש ביחס שלנו ל"יסוד הרוח" ו"יסוד העפר".

היחס הרווח הוא שהקיום הבסיסי של האדם הוא הגוף הגשמי, עפר מן האדמה, שגם יש לו בצד רצונות ויצרים - מים ואש - שגורמים לו לנוע - רוח. התוצאה של התמונה הזאת היא שנקודת ההתחלה היא ההזדהות עם החומר, שמרחיקה את האדם מהרגשת נוכחות ד', ומסתכלים על כל הפעולות כענפים של הגשמיות הזאת.

יעקב: ואיך המבט של ארבעת היסודות משנה את זה?

צבי: התמונה של ארבעת היסודות היא בדיוק ההיפך: מציאות האדם הוא מהות של כח - מציאות של אנרגיה, פוטנציאל, ותנועה. כל החיים שלנו אנחנו זזים, לא בגלל שאנחנו מדורבנים מתאוה זו או אחרת, אלא בגלל שההרכב הבסיסי שלנו הוא נשמה, שחיה עם תחושת תנועה. התנועה הזאת עצמה נותנת לנו מודעות לנוכחות ד', כי הוא מקור האנרגיה והתנועה שלנו, והרצון האמיתי שלנו הוא רק לקיים את רצונו.

הכח הכללי והפנימי הזה של תנועה ואנרגיה מתחלק לשני כיוונים עיקריים בחיים - החיבור עם מה שצריכים אליו להתחבר, וההתנגדות נגד מה שצריכים נגדו להתנגד. יסוד הרוח תמיד נע הלך וחזור בין שני הכיוונים האלו, ומנסה לבחור איזו דרך היא הנכונה בכל מצב. וזו כל המטרה והעבודה שלנו - ללמוד ולבוא להכיר, במירב הדייקנות, מה רוצה ד' ממנו, וללכת באותה דרך. כשחיים עם הסדר המדוייק הזה, שזה מקומו של יסוד העפר, ולפיו מכוונים את כל שאר היסודות, זה המפתח

להרגשת מציאות ד' וקירבתו תמיד!

יעקב: אני שומע! יש המון על מה לחשוב כאן, אבל נראה לי שקלטתי את התמונה הכללית.

אז מה אתה אומר? אולי נשתה "לחיים", כי סיימנו את המחזור הראשון שלנו בלימוד ארבעת היסודות!

צבי: בהחלט! אולי שבוע הבא ננסה לעשות קצת "חזרה" על כל מה שלמדנו בזמן הזה, ואני כבר מחכה להמשיך ולהתקדם בעזרת ד' בזמן הבא! עכשיו שכבר למדנו את כל המושגים הבסיסיים, אני מקווה שנוכל להיכנס יותר לפרטים, מה שרק יעזור לנו להפוך את ארבעת היסודות ליותר מעשיים ויותר פרקטיים בעזרת ד'! ■

סיכומים שיחת חברים

יסוד העפר: כל עבודה שרוצים שתתקיים לטווח הארוך חייבת להיעשות

דרך יסוד העפר, ע"י הכרה מדוקדקת של המציאות, תוכנית עבודה

מסודרת, ועבודה עקבית לפי התכנית. בלי זה, הכל נשאר "פורח באויר".

גם בעבודת ד' המטרה היא לחוש קירבת השם כמציאות מוחלטת, כמו

יסוד העפר, ולא רק את ההרגשות העיליאות שנובעות משאר היסודות.

כלל ארבעת היסודות: המבט של ארבעת היסודות הופכת את כל

התמונה של החיים, מחיים גשמיים שמניעים אותם כוחות נפרדים,

לחיים רוחניים, ששורשם רצון אחד לעשות רצון אבינו שבשמים, וענפיהם

כוללים את כל פרטי החיים כולם!

ארבעת היסודות - יסוד האש - תיקון כח השנאה

רוח שבאש שבאש

הקלקול כתב הרמב"ם (הלכות דיעות פ"ו ה"ה) וז"ל: כל השונא אחד מישראל בלבו עובר בלא תעשה, שנא' לא תשנא את אחיך בלבבך, וכו'. ולא הזהירה התורה אלא על שנאת הלב, אבל המכה את חברו ומחרפו אע"פ שאינו רשאי אינו עובר משום לא תשנא, עכ"ל.

וכנודע שהלב הוא אש, והרוח מן כנפי ריאה מצננים את הלב. ויש אופן שהרוח מחממת, כי איכות הרוח חם ולח, ואזי נעשה בחינת 'ליבה וליבתה הרוח' [עיי'ן בבא קמא פרק הכונס], את האש.

וכן מצינו אצל יוסף באחים, מתחילה כתיב (בראשית לו, ד) "ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו. ויחלם יוסף חלום, ויגד ליעקב ויוסיפו עוד שנא אותו". ותופסת השנאה, הן ע"י סיפור חלומותיו, ולפי"ז ידעו מה הם מחשבותיו, וכלשון רב יוסף בכור שור (שם ח) "אמר, רעיוניך על משכבך סליקו", והן מכח הדיבור, "ויגד לאחיו", שהדיבור, יסוד הרוח, מלהיט את השנאה. וזהו שכתב להלן, "ויוסיפו עוד שונא אותו על חלומותיו ועל דבריו",

ב' חלקים הללו.

וכן כאשר האדם שונא את רעהו ומדבר משנאה זו, וק"ו אם מחרף ומגדף את שונאו, מתלהטת השנאה ומתחזקת, בבחינת מוסיף והולך (אולם כל שאינו בלב, אלא אמרו אינו עובר בלאו של לא תשנא, עיי'ן רמב"ם הל' דעות פ"ו ה"ה). ופעמים אם מרבה במחשבתו לעסוק בנושא השנאה, אזי מחשבתו מלהטת את לבו ונוספת שנאה על שנאה.

התיקון יש לו לאדם לתת דעתו שהשנאה יסודה יסוד האש, אינה מכלה רק את מי ששונאים אותו בלבד, אלא מכלה אף את השונא עצמו, את מי שדבק במדת השנאה, כמו שנתבאר לעיל מדברי המהר"ל. ולכך אף אם האדם מחמת שנאתו, אינו חס על השנוא שלו, מ"מ לפחות עליו לחוס על עצמו, שכלל שהשנאה הולכת וגדלה כן מכלה את עצמו. ולכך לפחות לצורך עצמו, יעמוד על עצמו, שלא יגדיל את השנאה. ויעורר כח הרוח דתיקון על עצמו, רחמים, ונודע שהרוח שורש למדת הרחמים.

מדור הכרת המידות תכונות ארבעת היסודות בדברי רבותינו [4]

שיש הבדל גדול בין הסוגיות האלו, אבל ננסה להסביר קודם את ההבדל הפשוט שבין הסוגיות.

נקדים עם דברי רס"ג בספר אמונות ודיעות (הקדמה), וז"ל: "החמשה הם החושים עצמם, והשנים מחוברים אליהם. אחד מהם התנועה, כמו שאמר רגליהם לא יהלכו", ובה יודע הכבד והקל, כאשר ימנע האדם התנועה לכבודו או שלא ימנעו לקלותו." כלומר, שהרס"ג מבחין בין "קל וכבד" לבין מה שהאדם מרגיש ע"י חמשת החושים, ומסביר שאין חוש מסויים שמרגיש בקל וכבד, אלא האדם מרגיש אותו כשהוא רוצה לנוע והדבר מעכב אותו.

אותיות השם, והם הד' יסודות... כמו שהאירו... ד' היסודות, כך האירו בבחינת הנהגתם ופעולתם ועשו הטבע ביסודות ובמורכבים מהם, וראשי הטבע הם ד', והם חום וקור לחות ויובש... ד' אלה הם העומדים בעצמיות הדבר, להיות חם או קר, לח או יבש. ויש ד' אחרים העומדים בחבור הגוף... והם הרך והקושי הקלות והכובד, ונמשכים כמו כן מן הד' ספירות הראשונות..."

ולפום ריהטא צ"ב טעם החלוקה הזו של הרמח"ל. למה שם הרמח"ל דווקא את הרוך והקושי עם הקל והכבד, ואת הלח והיובש עם החום והקור? ובכלל, מה בדיוק ההבדל בין הרוך והקושי והלח והיבש, וכן החום והקור נראים קצת כמקבילים לקל וכבד. והנה, להלן נראה

הקדמה: בשבועות הקודמים למדנו את דברי רבותינו על התכונות קר - חם - לח - יבש של ארבעת היסודות. השבוע, כהשלמה גדולה לסוגיה, ננסה ללמוד את דברי רבותינו על שני זוגות נוספים של תכונות, והם רך - קשה, וקל - כבד.

ההבדל שבין סוגיית 'קר - חם - לח - יבש' לסוגיית 'רך - קשה - קל - כבד': מקור החלוקה של התכונות לב' סטים של 'קר - חם - לח - יבש' ו'רך - קשה - קל - כבד' הוא בדבריו הנפלאים של

הרמח"ל בספר בנין עולם (שערי רמח"ל עמו' תי-תי"ד), ונצטט מקצת מדבריו הקדושים, וז"ל: "כאשר רצה המאציל ית' להוציא הגשמיים, העיר הכחות העליונים... וכללותן הם ד', בסוד ד'

ועפ"ז נראה, דהנה, כתב החזו"א (אמונה

ובטחון, א, ב), וז"ל: "עוד ניתן בהן (בידיים) כח

המישוש, להבחין בין קר לחם, בין יבש

ללח, בין רך לקשה, הכל כפי הצורך

לסדר החיים על פני חלד". כלומר

שהחזו"א מגדיר כי קור וחום, לח ויובש,

ורך וקושי, הם כולם ענפי חוש המישוש.

אולם, ע"פ דברי הרמח"ל והרס"ג הנ"ל,

נראה כי הם מבחינים שיש כאן ב'

קבוצות: חום, קור, לח, ויובש, אכן הם

ענפי חוש המישוש. אולם, מאידך, רוך

וקושי א"א להרגיש בלי לשים שום כוח,

כי הרוך (לעומת הליחות) רק מורגש כששמים

קצת לחץ על הדבר והוא מתנגד. וכן קל

וכבד רק מרגישים כשמנסים להרים את

הדבר והוא מתנגד. וא"כ, מובן מאוד

הגדרת הרמח"ל, שאלו הם ב' קבוצות

נפרדות: מצד חוש המישוש מבחינים

בין קר - חם - לח - יבש, ומצד כח

התנועה מבחינים בין רך - קשה - קל -

כבד.

הקבלת "רך - קשה - קל - כבד" ל"חם

קר - לח - יבש": והנה, לפום ריהטא

היה נראה כי התכונות של "רך - קשה -

קל - כבד" הם מקבילים וחופפים

על התכונות של "חם - קר - לח -

יבש". שהרי, אם נחלק את התכונות

האלו מול היסודות, לכאורה יצא לנו

הקבלה ברורה ביניהם: רוח ומים הם

רכים, כמו שהם לחים, ואש ועפר הם

קשים, כמו שהם יבשים. [אפילו שלכאורה

אין האש ממש קשה, רק שהיא שורפת, אולם

זה עצמו סוג של "קושי", שיש לה "צורה" מאוד

חזקה שאיננה "גמיש" כלל, ועי' ב"ב י. שנאמר

ע"ז לשון "אור (אש) קשה". ואף ששם נאמר

לשון "קשה" גם על הרוח והמים, מ"מ לכאורה

עיקר ה"קושי" מתגלה להדיא בעפר ואש, שקשה

להגביל אותם לצורה מסוימת.] וכן כלפי קל

- כבד וחם - קר, שלכאורה אש ורוח

הם קלים כמו שהם חמים, ועפר ומים

הם כבדים, כמו שהם קרים. וא"כ,

לכאורה אין כאן תכונות "חדשות".

אך, בדברי הרמח"ל מוסבר שיש חילוק

יסודי בין התכונות של חם - קר - לח

- יבש לתכונות של רך - קשה - קל -

כבד. שהרי, למדנו שבוע שעבר שאם

נחלק את התכונות של חם - קר - לח -

ויבש כנגד ארבעת היסודות, יוצא לנו

שחם - אש, קר - מים, לח - רוח, ויבש

- עפר. וא"כ, אם היו התכונות של רך -

קשה - קל - כבד מקבילים ללח - יבש

- חם - קר, אז היה יוצא שרך - רוח,

קשה - עפר, קל - אש, כבד - מים. אך,

בדברי הרמח"ל מבואר לא כך, וז"ל

(ספר בנין עולם, שערי רמח"ל עמו' תיב-תיג):

"ב' מיני הארות נמצאות בראשונה, והם

חסד (יסוד המים) ודין (יסוד האש), פנימיות

(יסוד הרוח) וחיצוניות (יסוד העפר)... הרוך

והקושי הם הפכיים. הרוך הוא נמשך מן

החסד (יסוד המים)... אך הגבורה (יסוד האש)...

כל קושי הנמצא באיזה גוף שיהיה כולו

מין הגבורה הוא בא... הקלות והכובד הם

הפכיים גם כן... כשמתגבר בענף בחינת

הפנימיות (יסוד הרוח) הנה אז יהיה קל...

והכובד הוא להיפך, כשהחיצוניות (יסוד

העפר) מתגבר...". הרי שהקבלת רך -

קשה - קל - כבד ליסודות הוא באופן

שרך - מים, קשה - אש, קל - רוח, כבד

- עפר.

לסיכום הדברים, יוצא לנו מדברי

הרמח"ל תמונה נפלאה ובהירה

על התכונות של ארבעת היסודות,

כאשר ביחס לכל תכונה אפשר לגלות

סדר חדש של הדרגה בתוך ארבעת

היסודות ביחס של כל יסוד לאותו

תכונה, וכדלהלן:

רך	קל	לח	חם
מים	רוח	רוח	אש
רוח	אש	מים	רוח
עפר	מים	אש	עפר
אש	עפר	עפר	מים
קשה	כבד	יבש	קר

מדור דברי הרב [מתוך שיעור הקדמה לסדרת תיקון המידות]

ר"ן, רא"ש, רי"ף, טור, ב"י, עד שמגיע לפוסקים למעשה. הכל מהר. אבל מי שמחפש ללמוד בעיון עד ההלכה למעשה, ודאי שהוא רוצה להגיע בסוף עד להלכה למעשה, אבל הוא מבין שכל ההלכה למעשה בנויה על העיון. זה לא שיש לו סבלנות עד שהוא מגיע לטוש"ע ונו"כ, אלא הוא מבין שכאן מונח כל היסוד שיבנה את מה שנמצא בהמשך! ולכן, הוא עוסק בדברים באיטיות וסבלנות, אבל לא מדין סבלנות, שאין דרך עכשיו להגיע לסוף, אלא כי הוא מבין שדקות הסוגיות שנמצאת כאן היא השורש לאחר מכן לכל ההכרעה למעשה לבסוף.

מעין כך גם בנקודת העבודה שבאדם, בהירות בכוחות הנפש היא היא הבנין והיא חלק מתרופת הבעיות, והיא המביאה לאחר מכן לעבודה המעשית.

שנתבאר כאן הוא לא בכיוון שהוא מחפש. מהלך הדברים הוא להביא בני אדם לא לבהירות מוחלטת - אין כזה מושג - אבל לעוד בהירות ועוד בהירות בהכרת כוחות נפשם.

מי שנכנס למהלך של הדברים, שזו צורת רבותינו שבה הם דרכו, אז זה לא שיש לו סבלנות עד שהוא יגיע לעבודה למעשה - לא זו ההגדרה. ההגדרה הוא שהוא רואה את התועלת בעצם ההתקדמות בבהירות שלו בתוך עצמו, כי הוא קולט שהבהירות היא לא רק הקרקע שעליה עובדים, אלא היא תרופה לפחות של חצי מהבעיות! ולכן, ההתקדמות בבהירות איננה סבלנות לצורך העבודה המעשית שתבא אחריה, אלא היא היא ההתקדמות בעבודה למעשה.

זה כמו אדם שלומד סוגיא, שמי שמחפש רק להגיע להלכה למעשה הוא רץ מהר מהר, גמ', רש"י, תוס',

[בקטע יסודי הבא, מו"ר מסכם כאן את ה"חידוש" העיקרי שמונח מאחורי תורת ארבעת היסודות - שלפני השלב של "עבודת" המידות, יש שלב חשוב ויסודי מאוד של "הכרת" המידות].

תמצית הדברים, היכן מונח עומק נקודת השינוי? בני אדם רגילים, על דרך כלל, לשמוע שמוע'ס על מנת ש"כשתקום מן הספר תחפש מה לעשות". מי שמכיר את דברי רבותינו לעומקם, יודע שהמהלך הוא שונה. המהלך הוא לעבור תהליך ארוך של הכרה עצמית, כדי להכיר את כל הכוחות. זה לפחות חצי העבודה! ומשם מגיע העבודה למעשה.

מי שרוצה רק את העבודה המעשית, כפי שהורגל שהוא שומע שמוע'ס ומקבלים קבלה לומר אמן יהא שמיה רבא בקול, או עוד כל מיני נקודות - שהם אמיתיות - אבל זה מה שהוא מחפש בלבד, כל מהלך הדברים

4 גיליונות מדי שבוע

חדש

בלבני ארבע יסודות מודפס

לעזור לו להתגבר על העצלות:

ב. יסוד המים יוכל לעורר את האדם לעשות משהו שיביא לתוצאה נעימה. למשל, האדם יכול לצייר איך הוא יעשה משהו שישמח מישהו אחר, או איך הוא יכין משהו שמישהו אחר ייהנה ממנו, והתמונה הנעימה של העורר אותו לעשות את מה שהוא רוצה לעשות. [במדריגה נמוכה יותר, הוא יכול לצייר משהו לעשות שישמח אותו בעצמו, או שישמח גם אותו וגם אחרים, וזה יעורר אותו מעצלותו].

ג. יסוד האש יוכל לעורר את האדם ע"י שהוא מציע לו משהו חדש (כי האש תמיד מחדשת את עצמה כל שנייה), או אתגר שהוא צריך להתגבר עליו (כי אש תמיד מסמלת התנגדות). לפעמים האדם מאבד את המוטיבציה שלו כי הוא מתייבש ומשתעמם מההרגל שלו, ולכן חסר לו ההתעוררות של יסוד המים. אך, כשעומד מולו משהו חדש, או מאתגר, זה יוכל להעיר את יסוד האש שלו, שרוצה להתייבב מול האתגר ולצאת מנצח.

ד. יסוד הרוח יוכל לעורר את האדם לעשות משהו שהוא מרגיש שהוא מחובר לכלל התכלית והכיוון שלו בחיים. אם האדם יתבונן במשמעות הפנימית במה שהוא רוצה לעשות ואיך הוא מחובר לכיוון הכללי שלו בחיים, זה יוכל לעורר את יסוד הרוח הפנימי שלו ולעזור לו להתגבר על עצלותו.

נאמן אליו חייב לפעמים לגלות מסירות נפש למענו ית'. בוא נתחזק לעמוד איתן מול הקשיים המזדמנים אלינו, ונתפלל לה' שבאמת נצלית!

לעורר את עצמו לפעול, וכשהוא לא מקבל את השפע של מוטיבציה שהוא צריך, הוא בטבעו מתעצל.

מה שיוצא מזה, זה שלפעמים האדם מתעצל לא בגלל שגופו באמת מעכב אותו מלעשות את מה שהוא רוצה לעשות, אלא כי פשוט חסרה לו המוטיבציה הנצרכת לפעול. הוא דומה לרכב שנגמר לו הדלק - הרכב אינו מתעצל, פשוט חסר לו הדלק הנצרך לו לנוע. במצב כזה, ברור שהפתרון לעצלות מונח בחידוש המוטיבציה לקום ולפעול, ואז העצלות תיעלם ממילא.

לפ"ז, ע"פ ארבעת היסודות, נוכל להציע את החלוקה הבאה איך להתגבר על עצלות:

א. אם האדם באמת מרגיש כבד, זוהי בעיה אמיתית של עצלות מיסוד העפר. דרך אחת להתגבר על כזו עצלות היא לברר בדיוק מהו השלב הקטן הבא שאתה רוצה עכשיו לנקוט. תתמקד בפרט הקטן במקום בכלל הגדול. על ידי כן, אתה יכול לקחת את יסוד העפר שגורם לעצלות, ולנתב אותו לכיוון המידות של סדר ודיוק. ואחרי שתדע בדיוק מהו השלב הקטן הבא, כבר ייחלש העצלות, כי אותו שלב קטן הרי אינו כ"כ קשה. עוד נקודה שיכולה לעזור היא להרגיל את עצמך שגם כשאתה מתעצל, תמיד תמשיך לנוע ולהתקדם לפחות קצת, אפילו אם זה יהיה איטי מאוד. זה מבטיח שתמיד יישאר חלק כלשהו של היסוד ההפכי - יסוד הרוח - לאזן את העצלות של יסוד העפר, וזה יציל אותך מהצורך להניע את עצמך מאפס, שזה הרבה יותר קשה.

אם רק חסרה לאדם מוטיבציה, אז הנה שלושה סוגים של מוטיבציה שיוכלו

קורה לי לעיתים קרובות שאני מוצא את עצמי מרגיש עצל ולא במצב רוח לעשות כלום, אבל כשמתעורר אצלי רעיון לעשות משהו "גדול", פתאום אני מקבל כוחות חדשים. למשל, זה יכול להיות יום חמישי בצהריים ואין לי כח לקום ולהכין שבת. אבל אז, אם אני פתאום חושב להזמין אורחים, אז פתאום יש לי כח להכין אוכל לא רק עבור משפחתי, אלא גם עבור כל האורחים. אולי מבט ארבעת היסודות יוכל להסביר לי מה קורה עם העצלות שלי?

תשובה: כמו שכותב ה"שערי קדושה", עצלות בכללו נובע מיסוד העפר, שיושב במקומו בלי לנוע. עם זאת, ברמה מפורטת יותר, יש בתוך יסוד העפר עצמו שני שורשים כלליים לעצלות:

יש סוג עצלות אחד שנובע כולו מיסוד העפר. המסילת ישרים מתאר את זה בלשונו, "כי טבע האדם כבד מאוד, כי עפריות החמריות גם, על כן לא יחפוץ האדם בטורח ומלאכה" - כלומר שמכיון שיסוד העפר שבגוף האדם הוא כבד, זה עושה אותו עצל ולא חפץ לעבוד קשה.

אך, יש עוד סוג של עצלות שנובע מהתכונה של יסוד העפר שחז"ל מתארים כ"לית ליה מגרמיה כלום" - שהעפר אין לו מעצמו כלום. אם תזרע משהו באדמה, ותשפיע בו מים, אור השמש, ואויר, אז האדמה תגרום לו לגדול, אך האדמה בעצמה אין לה כלום. בקשר למידותיו של האדם, הכוונה היא שעל אף שהגוף הוא זה שבפועל עושה את מלאכתו, מכל מקום המוטיבציה לפעול צריכה להגיע מהיסודות של הרוח, המים, והאש, ש"ממטירים" מוטיבציה על העפר. אין לגוף כשלעצמו יכולת

סיכומים שיחת חברים א'

כל המידות והרצונות שלנו מורכבים מאותם ארבעת היסודות. האופי הייחודי של כל אחד הוא ביטוי של הרכב מיוחד וייחודי של ארבעת היסודות שלו. העבודה שלנו: לכיין את היסודות האלו בכיוון הנכון. לימוד ארבעת היסודות יעזור לי לקשר את חיי היום יום שלי לשאיפה שלי להתקרב אל ד'. האזנה לקווי נייעס נובעת מיסוד האש ומנסה למלאות את המקום של השאיפה שלי לקשר עם ד'!

סיכומים שיחת חברים ב'

יסוד הרוח - היסוד הכי בסיסי ולא עפר כמו שחשבת. המצב הטבעי של האדם הוא לנוע ולא לנוח כמו שחשבת. ראיות לכך: אי אפשר לשבת במקום הרבה זמן. נוצר דחף לזוז רק לשם תנועה ולא כדי להשיג משהו. גם תינוק נהנה כשמנדנדים אותו בלי מטרה כלשהי. בחירה חופשית מול רצונות מולדים: המסקנה - הבחירה היא איך לכיין את הרצונות האלו. אבל אי אפשר ליצור רצונות חדשים או להיפטר מרצונות שנמצאים, אפשר רק לזכך אותם.

סיכומים שיחת חברים ג'

רוח הוא המניע מאחורי כל הפעולות, גם אלו שמבטאות את אחד מהיסודות האחרים. משל: מנוע של רכב מתניע אותו אבל ההילוכים מכוונים את התנועה.

נמשל: יסוד הרוח גורם את התנועה הבסיסית ויסוד האש או יסוד המים מכוונים את התנועה בכיוון מסויים. הנפ"מ למעשה: ייתכן שפעולה בעייתית מסויימת נובעת מצורך פשוט לתנועה ולא מצורך כ"כ קשור לצורה בה היא מתבטאת.

לדוגמה - אכילת יתר יכולה לנבוע משיעמום (צורך לתנועה) ולא דווקא מתאוה (רצון להנאה). הפיתרון יהיה בהתאם לשיורש הבעיה - ניתוב לתנועה חיובית נצרכת. חלוקת 4 היסודות לזוגות של הפכים: רוח (הנע) כנגד עפר (הנח) כנגד אש (הסבר בהמשך) נ.ב. - לא לשכוח: כל התחלות קשות!

סיכומים שיחת חברים ד'

(יסוד הרוח - דחף לתנועה) יסוד המים - צימאון והשתוקקות לחיבור לאנשים / לעבודת ד' / לחיים בכלל / לדביקות בה'. החיבור הזה מתבצע באמצעות הנאה ותענוג. הכלל: אין חיבור אמיתי בלי הנאה. יסוד המים מתבטא במידות האהבה והתאוה. האהבה - חיבור אמיתי עם מערכת יחסים שלימה כשהנאה היא רק חלק מהתמונה, והיא כלי לחיבור, ולא הנאה לשם הנאה. התאוה - חיפוש אחרי הנאה בלבד, תענוג לשם תענוג.

סיכומים שיחת חברים ה'

כלל בלימוד ארבעת היסודות: להתמקד בחיובי לפני השלילי! (אף שהשלילי פעמים יותר מורגש) האהבה מתבטאת ברובד החיצוני וברובד הפנימי. ברובד החיצוני: על ידי נתינה-חסד וקבלה-הכרת הטוב הדדית. כשעושים פעולות אלו במטרה לבטא את האהבה הפנימית, הן באמת מעוררות אהבה זו שנקראת "אהבה תלויה בדבר". ברובד הפנימי: ע"י רצון משותף בין שני אנשים נוצרת הרגשה של אחדות שמולידה הרגשת תענוג ואהבה שנקראת "אהבה שאינה תלויה בדבר".

סיכומים שיחת חברים ו'

(אהבה - הביטוי החיובי העיקרי של יסוד המים.)

האהבה מתחלקת לשלושה: א) אהבת ישראל - שמתחלקת שוב שלושה: א) אהבת עצמו ב) אהבת המשפחה וחברים קרובים ג) אהבת כלל ישראל עובדים מבפנים לבחוף, להעצים את האהבת עצמו (ביטחון עצמי) - במודעות ל - והפעלתה - כוחות החיוביים שלך באחדות והרמוניה, ואז מרחיבים את המעגל וכוללים גם את המשפחה, ואז גם את החברים, ובסוף, גם את כלל ישראל ב) אהבת התורה - כשאני לומד את החלק שלי בתורה ומחובר אליו אני מרגיש שהתורה מבטאת את עצם הרצון שלי להתקרב אל ד'. ג) אהבת ד' - כשאני מרגיש את רצוני להתקרב אל ד' מה שאני באמת מרגיש זה רצון ד' שאני אתקרב אליו, והרצון הזה של ד' הוא עצם מה שמושך אותי אליו.

סיכומים שיחת חברים ז'

מי שמפנים את הסוגיות של המידות יוכל לזכור אותם גם בלי

יכרון יוצאת דופן. לומדים את חכמת המידות עם הלב כמו עם השכל. ועיקר החכמה הוא להכיר את פנימיות המידות ולא חיצוניותן. לומדים קודם בשכל, ואז חוזהים ומנסים להכיר - איפה אני נמצא בכל זה. אם לא היו לנו יסודי חכמת המידות מחז"ל, לא יינו יכולים להסתדר לבד. זה משום שתי סיבות: א. כי מידות הקנאה התאוה והכבוד מוציאות אותנו מעולמינו הפנימי, ואיננו מרגישים את שורשי מידותינו הדקים. ב. כי הנגיעות של המידות האלו מונעת לנו מלרצות להכיר את עצמינו באמת. בלימוד חכמת המידות ע"פ ה"מפה" של חז"ל, אנחנו כבר מבצעים את השלב הראשון בתיקון המידות, בבחירה ללמוד ולהכיר מהו הדרך הפנימי הישר שחז"ל מסרו לנו!

סיכומים שיחת חברים ח'

יסוד האש - כח להתנתק מהסביבה ולהתנגד לה. בצד שלילי/המסוכן -

לחימה בסביבה והריסת הסביבה. "מתוך שלא לשמה בא לשמה" - רק אם המטרה היא לשמה וה"שלא לשמה" שם רק לעודד ולעזור להגיע למטרה של "לשמה". מידת הכעס של יסוד האש - רק אפשר להשתמש בה לשם שמים. אם זה לא לשם שמים, צריכים רק כעס חיצוני בלי להתערב רגשית. בצד החיובי/מרוסן - הכח להתאמץ - להתגבר מול התנגדות

סיכומים שיחת חברים ט'

גאוה - הרגשת חשיבות שנובעת מהעמדת עצמו נגד אחרים והדגשת החוזקות שיש לו על אחרים הערכה עצמית נמוכה - הרגשת נחיתות שנובעת מהעמדת עצמו נגד אחרים והדגשת החולשות שלו, או מיסוד העפר (פרטים יבואו...) ענווה - הערכת עצמו שנובעת מהערכת כוחותיו המולדים שניתנו לו מאת ד' משל לארבעת היסודות - הצבעים העיקריים. כמו שאפשר ליצור אינספור גוונים מעירוב הצבעים העיקריים, כך אפשר לשלב את ארבעת היסודות באינספור אופנים והרכבים. לכל אדם, מידה, וחפץ בעולם יש את כל רבעת היסודות, רק בהרכבים שונים שמשפיעים על האופי שלו. יסוד האש - הביטוי השלילי שלו מתחלק לשתי מידות עיקריות: כעס - התנגדות לסביבה, לא יכול לבוא לידי שימוש שלא לשמה גאוה - העמדת עצמו בתחרות עם הסביבה. אם המטרה היא להשפיל את השני, היא עדיין לא יכולה לבוא לידי שימוש שלא לשמה. אבל אם המטרה היא להפיק הנאה מהרגשת החשיבות, אפשר להשתמש בה שלא לשמה ע"מ להגיע ללשמה.

סיכומים שיחת חברים י'

תגובות למצב קשה: 1) לקבל אותו ולהתמודד איתו - מיסוד האש שמתאמץ למרות כל קושי 2) להילחם בו ע"י הכחשת המציאות, האשמות אחרים, או בריחה מהמצב - מיסוד האש המתנגד 3) להיכנע לו - יסוד העפר המתעצל או מיסוד המים שמנסה להשלים עם כל דבר יסוד המים מניע את האדם ע"י חיבור לדומה, והשינוי חודר לתוכו לאט לאט. יסוד האש מניע את האדם ע"י התנגדות לשונה, והשינוי יותר עוצמתי ופתאומי. "מידה טובה מרובה" - כמו שיש יותר מים מאש בעולם הגשמי, כך גם צריכים להשתמש ביסוד המים הרבה יותר מביסוד האש בכוחות נפשינו. שני סוגי פחד: פחד שלילי - פחד מהבלתי ידוע, ההיפך של אמונה וביטחון. פחד חיובי - פחד מחוסר ניצול כוחותי ע"י בחירה לא נכונה

סיכומים שיחת חברים יא'

פחד חיובי פחד שלילי פיתרון כללי לכל בעיות החיים! כדלהלן: להסכים לקבל את המצב שד' הטיל עלי עם ההבנה שזה חלק מהמסלול שד' תכנן עבורי - תפקידי בחיי. ואז, מתוך הכרת יסוד הרוח הזאת, להפעיל את יסוד האש לעזור לי להמשיך בבטחה ולהתגבר על כל קושי שלא יבוא בדרכי לקראת היעד שלי!

סיכומים שיחת חברים יב'

אין יסוד שהוא בעצם טוב או רע. לכל יסוד יש ביטויים חיוביים וביטויים שליליים. ביסוד הרוח - צד הטוב - דחף לתנועה משמעותית - צד השלילי - דחף לתנועה סתמית, בלי משמעות, כמו שיחה בטלה ביסוד העפר - הצד הטוב (נשלים בעזהש"ת שבוע הבא) - הצד השלילי - הזדהות עם הגוף והחומריות. מתבטא בעיקר על ידי עצלות, עצבות, כבידות, ושפלות מידת התאוה - עיקרה חיפוש תענוג מיסוד המים. כשמחפשת דווקא תענוג חומרי, זה בצירוף יסוד העפר.